

รายงานพิเศษ

อภิถันญา บั้วสรวง

โครงการพิพิธภัณฑลััญจร

ณ กรุงปารีส

ประเทศฝรั่งเศส

วันที่ 4 - 25 ตุลาคม 2547

ทีลัักสูตรศิลปศาสตรมหาบััญชาิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา แชนงวิชาพิพิธภัณฑลััญศึกษา ของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ได้จัจัดโครงการพิพิธภัณฑลััญจร ลััญที่ 3 ขัันในระหว่างวันที่ 4-25 ตุลาคม 2547 เพื่อนัำคณาจารย์และนักศึกษากองสถาบันฯ ไปเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานพิพิธภัณฑลััญ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ตามคำเชิญของอาจารย์ Mme. Christine Hemmet ผู้อัำนวยการฝ่ายเอเชีย ของโครงการจัจัดตั้ง Musée du qual Branly พิพิธภัณฑลััญขนาดใหญ่แห่งใหม่ของประเทศฝรั่งเศส ทีลัำลััญดำเนินการก่อสร้างบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ Seine

ผู้จัพิมพ์ศาสตราจารยัประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

สมาชิกของโครงการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติครั้งที่ 3 มี นอกจากคณาจารย์และนักศึกษาของสถาบันฯ แล้ว ยังมีคณาจารย์จากคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และผู้สนใจทั่วไปอีกรวมทั้งสิ้น 30 คน นับว่าเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด นับจากที่เคยจัดมา ในการเดินทางครั้งนี้ คณาจารย์และนักศึกษาร่วมโครงการฯ ได้เน้นศึกษาด้านการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถาน และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นหลัก "ได้รับความรู้เกี่ยวกับ โครงสร้างในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานของรัฐ เทศบาลเมืองพิพิธภัณฑสถานเอกชน พิพิธภัณฑสถานส่วนบุคคล รวมทั้งพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในส่วนภูมิภาค เอกการศึกษาคูณาน พบว่านโยบายของรัฐในการพัฒนากิจการพิพิธภัณฑสถานให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบการจัดแสดง และการจัดกิจกรรมทางการศึกษา เพื่อเสริมความรู้ให้เหมาะสมแก่ผู้เข้าชมทุกกลุ่มไปหมด กิจกรรมจึงมีมากมายหลากหลายรูปแบบ

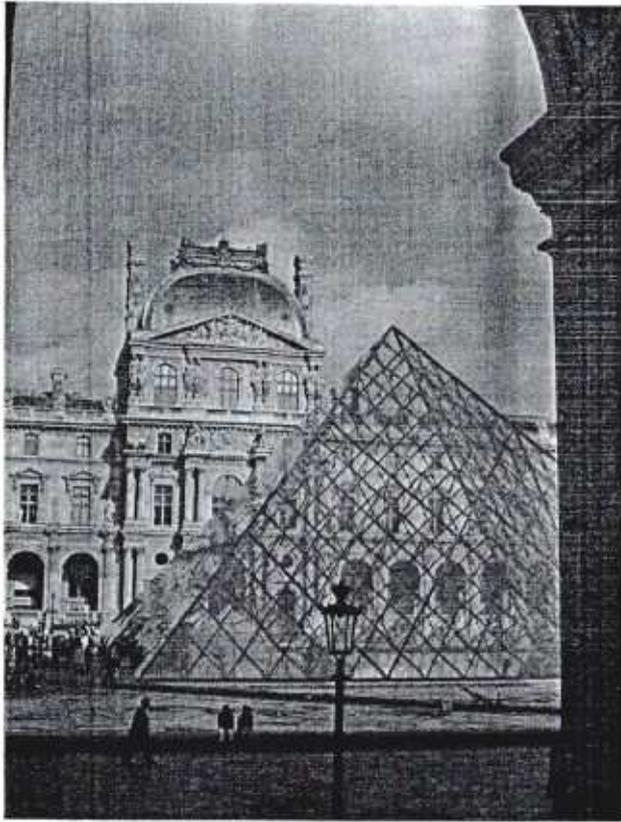
กิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้นได้สร้างทั้งความสนใจให้ประชาชนทั่วไป และสร้างรายได้ให้แก่พิพิธภัณฑสถานเป็นอย่างดี ทั้งนี้ เนื่องจากพิพิธภัณฑสถานได้ใช้บุคลากรมืออาชีพด้านต่างๆ ร่วมกันดำเนินการ พิพิธภัณฑสถานจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ และสถาบันที่รับใช้สังคมได้อย่างแท้จริง โครงการฯ ได้รับความอนุเคราะห์จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุมนา ตั้งคณะสิงห์ จากคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และอาจารย์สุดแดน วิสุทธ์ลิขย์ จากคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ซึ่งกำลังศึกษาในระดับปริญญาเอก ณ มหาวิทยาลัยปารีส 10 อาจารย์ทั้งสองท่านได้ทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนลุ่มน้ำ Seine ผ่านโบสถ์วิหาร พระราชวัง โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถานฯ เป็นไปอย่างลุ่มลึกและสมบูรณ์แทน

รายละเอียดและข้อสังเกตจากการเดินทางในโครงการพิพิธภัณฑสถานสัญจร เพื่อศึกษาการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถานในประเทศฝรั่งเศส สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านโครงสร้างและนโยบายการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถาน

สมาชิกของโครงการฯ ได้พบกับผู้บริหารของ DMF (Direction de Musée en France) ซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมและการสื่อสาร

ของประเทศฝรั่งเศส บุคคลที่ได้พบคือ M. Pascal Hamon หัวหน้าฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และการต่างประเทศ Mme. Bernadette Goldstein หัวหน้าฝ่ายการศึกษาผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ และ M. Christophe Clement หัวหน้าฝ่ายพิพิธภัณฑ์ และฝ่ายสถาปัตยกรรม ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับ โครงสร้าง และการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ในประเทศฝรั่งเศส ดังนี้ คือ

ในปัจจุบัน ประเทศฝรั่งเศสมีพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ ในปารีส จำนวนกว่า 70 แห่ง ประกอบด้วย พิพิธภัณฑ์ สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม 30 แห่ง กระทรวงศึกษาธิการ 15 แห่ง และสังกัดกระทรวงอื่นๆ อีก 30 แห่ง และใน ส่วนภูมิภาคมีพิพิธภัณฑ์ถึง 900 แห่ง ในมณฑลและ หัวเมืองต่างๆ รวมทั้งพิพิธภัณฑ์ของสมาคม (ภาคเอกชน) ต่างๆ อีกด้วย ซึ่งแต่ละแห่งมีแนวทางการดำเนินงานต่างกัน ภารกิจของ DMF คือการอำนวยความสะดวกในการ บริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ตามประมวลกฎหมายใหม่ที่ ได้ปรับปรุงล่าสุดในปี พ.ศ. 2545 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ คือ

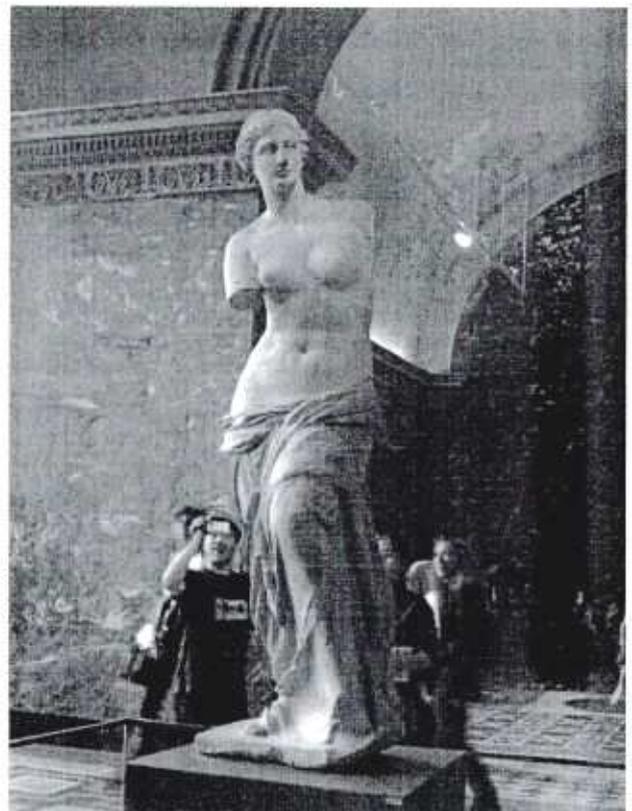
1) เพื่อปฏิรูประบบบทบาทและสถานะของพิพิธภัณฑ์ ให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้าชม เนื่องจากพิพิธภัณฑ์ เป็นองค์กรที่ให้บริการสาธารณะ และเพื่อพัฒนาความ เสมอภาคทางวัฒนธรรม

2) เพื่อสร้างเอกภาพให้แก่พิพิธภัณฑ์ต่างๆ ที่ได้รับ การรับรองจากรัฐบาล และเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ ระหว่างรัฐกับพิพิธภัณฑ์ดังกล่าว

3) เพื่อเพิ่มมาตรการในการอนุรักษ์และป้องกัน วัตถุพิพิธภัณฑ์

4) เพื่อเป็นการบูรณาการและส่งเสริมให้มีการ กระจายอำนาจจากส่วนรวม

ทั้งนี้ รัฐบาลจึงได้กำหนดสถานภาพของ พิพิธภัณฑ์ โดยตั้งกฎเกณฑ์ให้พิพิธภัณฑ์สามารถใช้ชื่อ “พิพิธภัณฑ์แห่งฝรั่งเศส (Musée de France)” พ่วงท้ายได้ ชื่อดังกล่าวจะเป็นการแสดงถึงมาตรฐานที่ได้รับการ รับรองจากรัฐบาลฝรั่งเศส โดยพิพิธภัณฑ์ที่จะขอเข้า โครงการจะต้องแสดงความจำนงผ่าน DMF หรือตัวแทน ที่สำนักงานกิจการวัฒนธรรมในส่วนภูมิภาค และจะต้อง มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดเช่น

- 1) มีผู้เข้าชม
- 2) มี Collection ถาวร
- 3) บุคลากรที่ดำเนินงานต้องเป็นมืออาชีพ โดยการสอบผ่าน ได้รับใบรับรองวิชาชีพ หรือ สำเร็จการศึกษาด้านพิพิธภัณฑ์โดยตรง
- 4) มีนโยบายเกี่ยวกับบริการแก่สาธารณชน (public service) อย่างชัดเจน ฯลฯ

2. นโยบายเกี่ยวกับ Public Policy ของพิพิธภัณฑ์

DMF มีงานด้านการจัดทำนโยบายเกี่ยวกับ public policy แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การประสานงานกับกระทรวงวัฒนธรรมในส่วนกลาง คือ กรุงเทพมหานคร และการประสานงานกับส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ ยังมีงานด้านการประเมินผลและการส่งเสริมงานนิทรรศการที่พิพิธภัณฑ์จัดขึ้น ทั้งนี้ นิทรรศการที่จัดขึ้นจะต้องคำนึงถึงความมีประโยชน์ต่อประเทศชาติ ซึ่งควรมียุทธศาสตร์ประกอบดังนี้ คือ

- 1) มีนวัตกรรม
- 2) มีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางถึงระดับนานาชาติ
- 3) มีการวัดผลว่าสมควรได้รับความสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลหรือไม่

นอกจากนั้น พิพิธภัณฑ์ "Musée de France" ยังต้องมีนโยบายเกี่ยวกับ public service อย่างชัดเจน และต้องมีบุคลากรมืออาชีพดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เข้าชมอย่างจริงจัง โดยกฎหมายได้กำหนดว่าพิพิธภัณฑ์จะต้องเปิดให้ผู้เข้าชมสามารถเข้าชมได้อย่างกว้างขวางที่สุดและให้มีความเท่าเทียมกัน "พิพิธภัณฑ์แห่งฝรั่งเศส" ยังต้องกำหนดนโยบายและอัตราค่าเข้าชมให้สอดคล้องกับนโยบายทางวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑ์ งานพัฒนากลุ่มผู้เข้าชมของพิพิธภัณฑ์ จึงมีงานหลักดังนี้ คือ

- 1) พิพิธภัณฑ์ต้องเปิดให้ประชาชนเข้าชม กำหนดอัตราค่าเข้าชม เช่น
 - ผู้เข้าชมอายุไม่เกิน 18 ปี เข้าชมฟรี

- ผู้เข้าชมอายุไม่เกิน 26 ปี เสียค่าเข้าชมครึ่งราคา
- ผู้เข้าชมทุกคนเข้าชมฟรีทุกวันอาทิตย์ที่ 1 ของเดือน เป็นต้น

นอกจากนั้น พิพิธภัณฑ์ยังสามารถเพิ่มเวลาการเข้าชมได้อีกด้วย

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ พิพิธภัณฑ์จะต้องทราบเป็นอย่างดีว่า ผู้เข้าชมของใครคือใคร โดยมีเครื่องมือสำรวจ 2 ชนิด คือ Museostat เป็นการสำรวจสถิติให้เห็นภาพรวมของการเข้าชม และแบบสอบถาม Enquete aupres des visiteurs (เพื่อสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้าชม

2) พิพิธภัณฑ์จะต้องปฏิบัติงานวิจัยด้านคุณภาพเกี่ยวกับผู้เข้าชม ข้อมูลจากการวิจัยนี้ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายของพิพิธภัณฑ์แต่ละ

แห่ง รวมทั้งนโยบายของชาติ (ส่วนกลาง) ได้ด้วย และยังสามารถนำผลการวิจัยมากำหนดเป็นนโยบายด้านการศึกษา เพื่อจัดกิจกรรมเสริมให้เหมาะสมกับผู้เข้าชมกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มเยาวชน กลุ่มคนด้อยโอกาส เป็นต้น สำหรับนโยบายสำหรับชาวต่างชาตินั้น ในขณะนี้ มีเพียงการจัดทำเอกสารนำชมเป็นภาษาต่างๆ 6 ภาษา ส่วนคำบรรยายในนิทรรศการนั้น ยังคงมีภาษาฝรั่งเศสเพียงภาษาเดียวเท่านั้น

3. การขอรับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล

“พิพิธภัณฑ์แห่งฝรั่งเศส” จะต้องจัดทำโครงการเชิงวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (Project scientifique et cultural – PSC) เพื่อขอรับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล ในด้านทฤษฎีปฏิบัติสังขรณ์ การจัดแสดง และโครงการทางสถาปัตยกรรม เช่น การต่อเติม ปรับปรุงอาคาร เป็นต้น

โครงการที่รัฐบาลจะสนับสนุนนั้น จะต้องเป็นโครงการที่มีประโยชน์ระดับชาติ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- 1) มีแผนการจัดแสดงและการนำเสนอที่มีการใช้สื่อที่น่าสนใจ
- 2) มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมประกอบนิทรรศการที่มีลักษณะนวัตกรรม
- 3) มีแผนการประชาสัมพันธ์ระดับชาติและนานาชาติ
- 4) มีการประเมินผลผู้เข้าชมภายหลังจากการชมนิทรรศการ

โครงการ PSC นี้ นอกจากจะมีประโยชน์ในการกระตุ้นให้พิพิธภัณฑ์ผลิตผลงานอย่างมีคุณภาพแล้ว รัฐบาลยังสามารถใช้เป็นเครื่องกรองว่าจะไม่มีโครงการซ้ำซ้อนเกิดขึ้นอีกด้วย

4. ด้านการจัดกิจกรรมทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์

สมาชิกโครงการฯ ได้มีโอกาสได้พบผู้บริหาร และได้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ในปารีสหลายแห่ง ซึ่งแต่ละแห่งมีโครงการจัดกิจกรรมทางการศึกษาสำหรับนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปอย่างมากมาย กิจกรรมเหล่านี้มีความหลากหลายและน่าสนใจ ซึ่งเพิ่มพูนความรู้ให้กับผู้เข้าชม และเพิ่มพูนรายได้ให้กับพิพิธภัณฑ์ด้วยที่น่าสนใจคือพิพิธภัณฑ์ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายและจัดโปรแกรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มตัวอย่างเช่น ที่พิพิธภัณฑ์กิเมต์ (Musée National des Arts Asiatiques Guimet) ซึ่งจัดแสดงเกี่ยวกับ โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุของเอเชียอาคเนย์ ได้พบว่ากลุ่มเป้าหมายที่สนใจมาชม พิพิธภัณฑ์ คือ กลุ่มผู้ที่ไม่เคยรู้จักทวีปเอเชีย

กลุ่มผู้ที่เคยไปทวีปเอเชีย และกลุ่มผู้ที่กำลังจะเดินทางไปทวีปเอเชีย กิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น สร้างความสนใจแก่กลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ได้ประชาสัมพันธ์บอกต่อกัน ไปปากต่อปาก ประกอบกับพิพิธภัณฑ์ใช้รูปแบบการประชาสัมพันธ์อีกหลายรูปแบบ ทำให้ได้จำนวนผู้เข้าชมเพิ่มขึ้นอีกมากมาย

พิพิธภัณฑ์ลูฟร์ (Musée du Louvre) และพิพิธภัณฑ์ออร์เซย์ (Musée d'Orsay) มีกลยุทธ์ในการสร้างและพัฒนาผู้เข้าชมตั้งแต่เด็กอายุ 3 ขวบ เป็นต้นไป เพื่อปลูกฝังให้รู้จักงานศิลปะ รักงานศิลปะ สร้างงานศิลปะ จนสามารถกลายเป็นศิลปินได้เมื่อเติบโตขึ้น

พิพิธภัณฑ์ประเภทบ้านศิลปิน มีโครงการฝึกทักษะทางศิลปะให้แก่ผู้เข้าชมอย่างมากมาย เป็นต้น กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ให้ฟรีสำหรับเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในปารีส จึงได้เห็นประชาชนตั้งแต่วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว และผู้สูงอายุเข้าชมพิพิธภัณฑ์กันอย่างหนาแน่น ทั้งมาแบบส่วนตัว มากับครอบครัว หรือมาที่สถานศึกษา เป็นต้น

หลังจากที่ได้รับความรู้พื้นฐานจากผู้บริหารของ DMF แล้ว สมาชิกโครงการฯ ได้มีโอกาสไปศึกษาที่พิพิธภัณฑ์ต่างๆ ทั้งที่ได้นัดหมายไว้และที่ไม่ได้นัดหมาย ตามความสนใจอันหลากหลายของสมาชิกแต่ละกลุ่ม ซึ่งนับเป็นการเสริมความรู้ความเข้าใจและจุดประกายให้เกิดความคิดในการนำมาปรับประยุกต์ ใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในการศึกษาของหลักสูตรฯ และการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ในชีวิตจริงของบ้านเราต่อไป

หมายเหตุ โครงการพิพิธภัณฑ์สัญจรฯ ขอขอบพระคุณ คุณกานันท์ และ M. Christian Lemzaouda ที่กรุณาติดต่อประสานงานด้านที่พักให้กับทางโครงการฯ จนสำเร็จ ล่วงด้วยดีและขอขอบพระคุณ คุณจิรศรี Deslis ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการดำเนินการเข้าพบผู้บริหารของ DMF และกรุณาเป็นล่ามกิตติมศักดิ์ให้ตลอดรายการ

